

EUSKAL LITERATURA BESTE HIZKUNTZA BATZUETARA ITZULIA. BERNARDO ATXAGAREN LANEN ITZULPEN MOTEN ARTEKO ALDERAKETA

Tesiaren egilea: Elizabete Manterola Agirrezabalaga

Unibertsitatea: Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Saila: Ingeles eta Aleman Filologiak, eta Itzulpengintza eta Interpretazioa

Tesi-zuzendaria: Ibon Uribarri Zenekorta

Tesiaren laburpena:

Honako doktore-tesi honen helburua euskaratik beste hizkuntzetarako literatur itzulpenak aztertzea izan da. Literatur produkzioa nahiko urria izan denez azken hamarkadetara arte, euskaratik beste hizkuntzetarako itzulpen fenomenoak nahiko gaztea dela esan behar da. Hori horrela izanik, tesiaren helburua orain arte egin denaren ikuspegi orokorra eskaintzea izan da.

Gure ikerketa-lanaren lehen zatia hiru ataletan banatu dugu. Euskararen egoera soziolinguistikoaren berri ematea izan da lehenengo helburua, baita euskal literaturaren egoera deskribatzea ere, horren izaera gutxitua eta diglosikoa kontuan izanik. Hurrengo ataletan, berriz, gure ikerlana zein marko teorikoren baitan kokatu dugun azaldu dugu, eta arreta berezia eskaini diegu hurrengo kapituluetan aztertuko ditugun itzulpen mota ezberdinei (autoitzulpena, kolaborazioa eta kanpoko itzultzaile baten itzulpena, zein zuzeneko eta zeharkako itzulpenak). Hurrengo kapituluan, bestalde, tesian zehar baliatu dugun metodologiari erreparatu diegu, hots, katalogo orokor bat osatzeari eta corpusaren erabilerrari.

Bosgarren kapitulua ELI katalogoaren osaketan eta azterketan oinarritzen da, eta bertan euskaratik beste hizkuntzetara itzuliriko liburuen erreferentzia bibliografikoak jaso ditugu. Katalogoa hainbat ikuspegitatik aztertu dugu, hala nola autoreak, izenburuak, generoak eta xede-hizkuntzak. Emaizta interesgarriak lortu ditugu ikuspegi orokor honen bitartez; besteak beste, zein autore edo liburu itzuli den gehien, edo zein izan den xede-hizkuntza nagusia.

Errealitate linguistiko konplexuan sorturiko literatur sistema diglosikoa denez gure aztergaia, itzulpen-bide ezberdinak identifikatu ditugu ELI katalogoaren azterketan. Fase honetako gure hipotesi nagusia da itzulpen mota bakoitzak emaitza ezberdina emango duela. Horien arteko alderaketa egiteko asmoz, Bernardo Atxagaren jatorrizko 12 lan eta horien 7 xede-hizkuntzetarako itzulpenak (alemana, frantsesa, galegoa, gaztelania, katalana, ingelesa eta italiera) biltzen dituen corpus mugatu bat osatu dugu jarraian, idazle horixe baita gehien itzuli dena gure katalogoko datuen arabera. Corpusean bilduriko testuen alderaketa egin dugu hurrengo ataletan, ikusteko alderik ba ote den gaztelaniarako autoitzulpen, idazle-itzultzaileen arteko kolaborazio eta kanpo-itzultzaileen lanen artean, baita beste hizkuntzetarako zuzeneko eta zeharkako itzulpenen artean ere. Corpusaren

alderaketa maila ezberdinetan egin dugu: paratestuak aztertuz, batetik, eta testuei maila makrotestuarean eta mikrotestuarean erreparaturaz, bestetik. Azken maila horretan, izen bereziak eta koloreak izan ditugu aztergai.

Tesiaren hipotesi nagusia zuzena zela erakutsi digu corpusaren azterketak; hau da, hizkuntza pare bakoitzean arau ezberdinak daude indarrean, eta alde handia dago gaztelaniarako itzulpenen eta gainerako hizkuntzetara eginiko itzulpenen artean. Lorturiko ondorioen arabera, euskal literaturaren izaera diglosiko eta ez osoak guztiz baldintzatzen du literatura horrek beste hizkuntza batzuetan hartuko duen forma eta irudia.